

تۈرك يۇرتى

تۈركلەر فائىدەسىگە چالغۇچى

اون بىش كۈندە بىر چىقار

يىل ۷ - جلد ۱۴ - ئومۇمىي سانى ۱۶۱

۱۵ ئاگستوس ، ۱۳۳۴ - سانى ۱۱

لسانه مستدسی زیار

مشر و طیدن سوکرا ایجه کوزدل مشوره لر
و کوچوک حکایه لر نشر ایتش بر آرقاداشه کینلرده
نچین آرتیق یازی یازمادیغنی صور مشدم . محزون
بر کولومسه مه ایله شو جوانی ویردی : « قوه
معنویهم بوزولدی . هر ییکیتک یوره کنده بر
آرسلان یانار . دیر لر . اعتراف ایدیلر اما
هر یازی یازان اک آشاغی بر او توز قرق سنه او قومق
و خاطر ده قالمق ایستر . حال بوکه صوک زمانلرده
یازیلان یازیلرک قورقونج بر سرعتله اُسکیدیکنی
کور ییورز . کنجلیکمزدن هر کون بر آزنجی دها
غیب ایتک کدرینه یازیلریمزده تأمین ایدجکمز
تازه لکدن تسلی بکدرکن اونلر بزدن اول بییرانوب
بوروشیور . ادبیات جدیدنه خزین بر مومیا اولدی
اونی استخلاف ایدنلر ... فقط دلیل ، مثال
آرامغه نه حاجت ... بش سنه اول سوه سوه
یازدیغیم تازه بر یازی بی بوکون تکرار او قویا مایورم .
اوقادار اُسکی ، اوقادار بییر ایتش ... « بوشیلرک
ایچنده اوغرا شفق تحمیلنی نرهدن بولشم .
دییه کندی کندیمه شاشیورم . یازیلریمزده اُسکین
شیتک یالکیز لسان اولمادیغنی کچبردیکمز فکرو
ذوق استحاله لریتکده بونده بویوک تأثیرلری
بولوندیغنی فلان طرزنده تسلیلر آرامه ... انکار
ایدیله مه بچک بر واقعه قارشیننده یز : لسان
بردورلو قطعی و متبلر بر شکل آلامایور . کوزله
کوروله چک بر سرعتله ده کیشیور .

احتمال که لسان سلطان ، بزده عصر لردن
بری حکم سوردهن که چیلک و شکلیچیلک یوزندن
اصیل بولندن شاشدیغنی فرق ایتدی ده سریع بر
بورو بوشله غیب ایتدیکی وقتی تلافی ایتک ایستیور .

فقط هر حالده اویله اوچیور که یتشمک و اونکله
برابر کیده بیلیمک امکان خارچنده ... شیمدی یه
قادر تعقیب ایتدیکی استقامته باقه رق و اراجنی
نقطه بی کشف ایتک ، کسدرمه بر یولدن اوکنه
چیقماق ممکن اولدیغنی سوبله یئلرده وار . فقط
بن لسان کبی حسابسز کیزلیجه مؤثرلرک اداره
ایتدیکی بر عضویتک مستقبل بینه و تشکلاتی
(structure) نظریه ایله ، استدلال ایله تعیین
ایتک امکاننه اینانانلردن ده کیم .. شو حالده
آکلا بورسک که ...

آرقاداشم قرارسز و وفاسز بر سوکیلیدن
بحث ایدر کبی اوزون شکایتلر ایتدی .

کندیسنی ، اولاکوروشنک دوغرولغی وبالخاصه
بو طبعی انقلابه مسؤل آرامق بهانه سیله شوکا
بوکا تعرض ، اونه کنه بر یکنه صارقینتلیق ایتدیکی
ایچین تبریک ایتدم . سوکرا مطلق تازه لکنی
محافظه ایدچک بر لسان باشقا بر تعیر ایله
استقبالک لسانی ایله یازماق ایستیورسه تماشا اثرلری
یازمغه چالیشمانی ، یاخود ، حکایه یازارسه بیله
اکثری روس رومانچیلری کبی بوتون قوتی
« تکلم » ویرمه سنی سوبلدم .

توصیه می حقلی اولارق بر آزرغریب بولدی .
عادتا جانی صقیلار ق « تحف شاقا » دیدی .
— واقعا علم بویله دیور ، علماً بویله اولمق
ایجاب ایدر کبی بر ادعاده بولونمایورم ، دیدم ؛
فقط شاقاده ایتیمورم .. بر مطالعه ... ایضاح ایدیم ..
بلکه عقلکه ملایم جهتلری اولور . اوکون آرقاداشمه
سوبلدیکلری بر آز دها بویوتجه بومقاله چک
میدانه کلدی .

حکملری ایجه طاراد یقنن صو کرا تصنیف ایدرک
او قادیار مختلف شکلدرده سوبله نهن شیلری
قرق الی جمله ارجاع ایله مسندن قورقولور .
فضولی کی مالال و سوداسی ایله؛ ندیم کی طاتلی
بر یاشامق ذوقی ایله دوغانلریله «موضوعات» ک
بو محدود و معین بندلرندن چوق کوجلکه
طاشایلدیلر .

أدبیاتک تصویر قسمنه کنجه، اسلافزک
طبیعت ایچندن کوزلری قاپالی کچدیگنری تصدیقه
مجبورز .

أسکی بر ماصال، محزنده بویوتولمش بر پادشاه
قیزندن بحث ایدرکه دادیسی او کاخارجی اشیادن
یالکیز اوسته قان داملامش بر قار پارچاسی
کوستره بيلمش در . کنج سلطانتک بر کون بيلم
هانکی بر شهزاده نك خارق العاده کوزه للکندن
بحث ایدلدیکنی ایشیتدیکی وقت کوزینک اوکنه
قاره بکزه یهن بیاض بر تن ایله قان کی قمرزی
یاناق و دوداقلردن باشقا بر شی کتیره میور .

اسلافز بر جهندن بو محزنده بویومش ماصال
سلطانه بکزه لرلر . اونلرایچین کوزهل بر بونی
سرودن ، کوزلری ترکسندن ، صاچی سنبلدن
آیری اولارق تصور ایتکه امکان یوق کیی در .
شو حالده خسته لق بعضاً زه ناصیل «معین فکر»
مسلط ایدیورسه ، شعر غنغنه سی ده اونلری
بویله بر قاج معین بر خیاله أسیر ایدیورمش .
بویله جه أسکی أدبیاتمز شکه مفرط بر اهمیت
ویریور ، روح اعتباریله پک از شی ابداع
ایدیوردی آوروپا ادبیاتنک اک قیمتی تأثیری
شکلک بو استبدادینه نهایت ویرمک اولدی . فی الحقیقه
شناسی وکل ایله برابر لسان، مستقل برزینت، باشلی

صوکی یاریم عصرده ، حیات و فکرک بوتون
ساحه لرنده اولدیگی کیی ، أدبیات ساحه سنده ده
آوروپادن پک چوق شیلر آلدق . أسکی أدبیاتمز
لفظک زینت و صنعتلرندن وجوده کتیریلش
جامد بر نقوش و موزاییق مجموعه سی حکمنده
ایدی .

أسکیلر أدبیاتی صنعتله دیزیلش کله لرک
موسیقیسی ، زنکین قافیه لر ، محتشم وزنلر ،
مسلسل ترکیملرک و سجع لرک آهنگندن
عبارت تلقی ایدیورلر : شاعرک قدرتی
یادیدیگی کله او یونلری ، لفظ صنعتلرله اولچو یورلر
وروجه او چونچی بشنچی درجه ده اهمیت
ویریورلردی . طبیعتک کوزه للکرینه ، قلبرک
کیزلیدیکی حظ و احساس حزینه لرینه کوزیومیورلر ،
مجرد حکملر ، اخلاقی حکمتلر ، حاضر مضمونلر ،
باصمه قالب تشبیهلر نظم ایدیورلردی . او یله که
یتلر و مصرعلردن بر منتخبات مجموعه سی یا پاچق
ذات « بررند و متوکلر اخلاقی » رساله سنندن باشقا
بيلم نه میدانه قویایلیر ؟ ...

یالکیز بو مجرد حکمتلره طبیعتدن آلینمش
پارچالر تشبیه و تمثیل سککنده رفاقت ایدیور ،
اونلره حس ایدیلن طبیعت ، یاشانان حیاتدن بر آز
(خیال image) و (هیجان émotion) کتیریور ،
قورو شعرلری بر آز شعرله کولکه لیور

أسکی شعرلریمز حتی تمامیه تفکر و محاکمه
اثرلری ده اولامایوردی . چونکه شاعر حکمت
و حقیقتی ده سربست بر صورتده آرایامایور ،
أدبیاتک مالزومه سی تشکیل ایدن معین موده لر
و حاضر حکملرک ایچنده دولاشمغه مجبور بولور .
نویوردی . بر مراق صاحبک دیوانلری دولدوران

آرتیق یاشامایان نحولر و کلمه لره « تصفیة » یا بمق ایسته یئرلرک غیرتی جریانی یولندن آیقویا یامور . لسانده کی بوعومومی تمایل انکار ایدیلدیکی حالدده بو « ساده لشمه » ایشنک دوام ایدمه جگنی وایلریده مرکب اسم ماهیتده اولانلردن غیرتی فارسی ، عربی ترکیبلره ، معناویا آهنگ ضرورتی اولمادیقجه یابانجی کلمه لره یوریرمین و ساده کند ی صرف ونحوینک قانونلری طانیان بر لسانه مالک اولاجغمیزی ادعا ایتک پک جراتکار بر فرضیه اولماز .

مع مافیة ، بونده ده فضله ایلری یه کینمک ، تورک لسانی استقبالدده شوشکلی آلاجق ، جمله لرینک (منطق تریب *Forme logique*) ی شو یولده اوله جق کبی راستدالالده بولونمقده دوعری اولماز . چونکه لسانک حرکت وتبدللری اداره ایدن عامللر تمامیه احاطه وتصرفنر خارچنده در . بو بر ملاحظه ، حتی نظریه اولارق قالدیقجه ضررلی اولمایا بیلیر . فقط تصفیة جیلرک نظریه لرینی تطبیقه چالیشمش اولان بعضیلرینک یابدیققلری کبی بونلر ایلویه رهبر ایدیلیرسه حافظه اهر باد برشی اولویور .

*
* *

ساده لشمه جریاننده نظر دفته آیناسی ایجاب ایدن بر نقطه ده ، یازی لسانمک قونوشمه لسانمزه یاقلاشما یی ونحو ی *structure* نده اونو موددل اتخاذ ایتمه سی در . موضوعمزه یابانجی اولدیفی ایچین صایمغه لزوم کورمه دیکمیز خدمتلری آراسته تماشا ادبیاتندن ، بالخاصه بونقطه ده بو بوک یاردیم بکله یه بیلیر ، تیارو قونوشمه لسانمزی صنعت ساحه سنه کچیرمک ، اونک بدیی

باشنه برغایه اولمقدن چیقدی ، چیقدی ، یاواش یاواش بر واسطه موقعنه اینمکه باشلادی . بسمه دن « آمین » قدار دوام ایدن یکپاره عبارده لر قیریلدی . حشور ، اطنابلر اُسکیسی قدار رغبت کورمه مکه و عربی ، فارسی قاعده لری اوزرینه یاییلمش سلسل ترکیبلر چوزولمکه باشلادی . داها فضله وضوح و ساده لک آرایان ، داها چابوق مقصد و ارمقده صبرسنر لانان ذهنلر آرتیق دولاماجلی افاده لر ، موضوعک طبیعتدن کله یه ن لفظ صنعتلرندن قاجیوردی .

« لسانک ساده لشمه سی » کلمه لریه خلاصه ایتدیکمیز بوجریانده شو اوچ سجه یی مشاهده ایدمه بیلیر :

۱ — عربی و فارسی قاعده لرینه کوره یاییلمش ترکیبلر تدریجاً چوزولیور . کمال اُسکیلردن داها آرمقدارده کلمه لرله ترکیب یاییور . ادبیات جدید بونلری داها خفیفلشدیریور . نهایت بو کونک اُک آبی یازی یازانلری آراسته همان هیچ ترکیب یامایانلر کورولیور .

۲ — عربی و فارسی قاعده لریده ، یاواش یاواش رغبتدن دوشمش ، تورکجه همان همان کند ی صرفی ونحو ی قانونلریه اداره ایدیلکه باشلانمش در .

۳ — مترادف کلمه لر آراسته بو کونکی یاشایان تورکجه دن اولانلر ترجیح و استعمال ایدیلیور .

هر انقلاب کبی بونکده مرتجع لری ومفرط تجدد پرورلری بولونماسی طبعی در .

مع مافیة نه برنجیلرک ماضی یه صار یلمقده کی تغدلی ، نه ایکنجیلرک استقباله تقدم ایتک ،

قیمتی میدانه قویقله یازی لسانمزه بردلیل
اولاییلیر .

بو کون قونوشدیغمز تمیز و طاطلی تورکجه
ایله برپیهس یازمغه موفق اولاجق صنعتکار ،
برعلمی اثر ، بررومان ، بر تاریخ یازان محرردن
داها امنیتله لسانی استقباله باقاییلیر . تیاترونی
مکالمه شکلنه قونمش ادبی جمله لردن عبارت قیاس
ایده نلر اونکله فرضا رومان آراسنده کی فرقی
کوره مزلر . تیاترونک بزده بر تاریخچه بیله
دینه مه یه جک اولان ائیم ماجراسی ده ظاهراً
کندیلرینه حق ویریر . فی الحقیقه مثلاً ، نامق
کلاک تیاتروسنده کی لسان ، رومانی ، تاریخی
ومقاله سنده کی لساندن پک باشقا برشی ده کیل در .
ناصیل که اوندن چوق صوکر ایا زانلر ایچین ده
بو بویه در . بو اثر لرده کی شخصلر کندی کندیلرینی
آکلاتیرلرکن آرالرنده یاشادیغمز کولهن ،
شاشیران ، قیزان ، آجیان مسقره لق ایدن
الح ... انسانلردن چوق رومانچینک سرگذشتی
تریه سنی ، خوینی ، صوینی اوزون اوزادی یه
تحلیل ایتدیکی حکایه قهرمانلری حسنی ویریرلر .
تصویرلر واردر که تابلولر کی تکلفله بویانمش در ،
حال بو که تیاتروده تصویر بوتون تفصیلاتیله
مشاهده وضبط ایدیلش بر تابلوده کیل ، بر منظره نک
بر شخص اوزرنده کی ایزی ، انطباعی در که برقچ
جانلی کله ایله چیزیلر ویرر . ناصیل که تحلیل ده
قلبدن کچنی ساده جه سویله مک در . بو حیاتدن
بر پارچانک (وهم illusion) نی او یاندیر مقله
مکلف صنعتک لسانی ده او حیاتده کی لسانک عینی
اولق لازم کایر . صنعت ایله حیات آراسنده کی
فرقی صنعتک صنعی بر لسان اولماسنده آرامق
دوغری ده کیل در .

تیاترو لسانی ایله قونوشولان لسان آراسنده
صرفی ، نحوی ، منطقی برفرق بوق در . قونوشورکن
صرف ایتدیکمز کله لر فکرلریمزک تداعیلرینه ،
انفعاللریمزک جنسینه کوره نه شکلده کایر
ودیزاییلر لسه تیاترودهده عیناً اولق ایجاب
ایددر . بوتون هیجان واحتراسلریله موضوعنک
حیاتنه قاریشان صنعتکار شخصلرینک انفعاللرینی
دوباجق ؛ حرکتلرینی کورور ، سوزلرینی
ایشیدیرکی اولاجق وذهنی تحلیللر ، ادبی
خاطره لردن زیاده بوخیل حیاتدن کله جک
سوزلرده تکلم لسانیمزک نظاملری جاری
بولونا جق در .

مطالعه مک بونقطه سنه ، « تیاترو لسانی تکلم
لسانک عینی اولدینی حالده صنعتده کی (بدیی
عنصر) زرده قالیر ؟ .. » دییه اعتراض ایدن
آرقاداشمی حقمر بولوبورم . چونکه پیه سده کی
کوزه مک لسانده کی فوق العاده لکده ده کیل ،
اونک تبلیغ ایتدیکی فکر و هیجانده کی باشقالقده در .
مع مافیه پیه سده کی داهایو کسک « خط عنصرلری »
بجشمز خارجنده اولدینی ایچین لسانی ساده
موسیقیسی ، سوزک آکلاتدینی معنادن مستقل
اولارق قولاغه ویره جکی آهنگ اعتباریله الیورم .
قونوشمه یی ساده جه بر « آکلاتیق واسطه سی » ندن
عبارت قیاس ایتک دوغری ده کیل در . اوندن ایریجه
برده « بدیی عنصر » واردر که بونی میدانه
چیقارمغه تیاترو چوق یاردیم ایددر . طبیعتده
کندیلکمزدن فرق ایتدیکمز رنگ و شکل
کوزه لککلرینی بر تابلو ناصیل کوستیررسه ، تماشا
اثری ده قونوشمه لسانده کی کیزلی شعر و آهنگی
ایله دیوولاییلیر برحاله کتیرر . بونی « صحنه

مونس وادعاسیز بر موقع ویردن بوسنعت، ادبیاتمزد
کوزد لکی مانیفو طورده حی جامکانلری کیچی چشید،
چشید ألوان و اشیانک تشهیرنده آریان سکلپرست،
مادی ذوقه قارشیده اکی ائی بر عکس العمل
یایاز .

ترقی ایتمش بر تیاترومز اولسهیدی ، «عوام
لسانی باتقا خواص لسانی باشقادر» افسانه سنک
چوروکلکی ده میدان چیقاردی . ناصیل که
بوکون «کتابت لسانی قونوشولان لساندن
باشقادر» تلقیمی ، طرفدارلرندن پک چوغنی
غیب ایتدی . فی الحقیقه آوروپا تیاتروسنده
چوجوق قوقلهلری پیهسی، عوام مهلودراملرندن
اکی یوکسک صنعت اثرلرینه قادار هپسنک عینی
لسانایه یازیلدیغی کورولویور . خلقک یوکسک
صنعت اثرلرندن آکلاماماسی سبیلرینی هانکی
جهتده آرامق لازم کلدیکی بوده پک ائی
کوسترد بیلیر .

* *

«بزد تیاترو لسانی بوق» دییهنلر هیچ
دوشونمهدن سویلیورلر . ائمزده دنیانک
اکی طاتلی و نازده لسانلرندن بری وارکه کندیسندن
استفاده اتمه نی بیهجک صنعتکاری بکلیور .
پیهس یازمق ایچین لازم کن استعدادی وبالخاصه
technique بیلکیلری حائز بولوناجق بر
صنعتکار لسان خصوصنده هیچ قورقاجق
برجهت اولمادیغنی و مملکتتمزه پک لازم برصنعت
ایچین چالیشیرکن بومزمن لسان مسئله سنک
حانهده بالواسطه، فقط اکی فعلی بر صورتده
چالیشمش اولاجغنی بیامهلی ..

رئاد نوری

لسانی عادی لسانک صنعتسز بر قوییهسی در ؛
قونوشورکن لاقید قالدیغمز بر سوز صحنه یه کجه مکه
بر قیمت آلیر . بولنده آکلامامالی ، صنعتکار
بالعکس اکی بویوک قوتی سوزلرینه اوکیزلی
آهنکی تأمینه صرف ایدجک وبو چالیشمه
هر حالده :

سوسو برق چکچاک شررناک سیوف

آهنکی بولمق ایچین صرف ایدیلن غیرتدن
آشای اولمایاجق در . مطلوب، قونوشمه لسانک
نحوی و منطقی ، جانلی و صمیمی ادا سنک غیب
اولمماسندن عبارت در . برپورتده بر شخصه
بکترده ، رومانچینک برتیی، بر صنف انسانلرک
مشترک اوصافنی کوستریر ، رسام و رومانچی
مشاهده ایتدیگلری اوصاف بیغنی ایچنده بر
سچمه و طوبیلامه ایشی یامشلردر . فقط مودلر لری سنک
طبیعی نظامنی ده کیشدیرمش ده کیلر در .

تیاترو مؤلفی ایچین ده عیناً بوبویله در .

تیاترو بالکیز تکلم لسانمزی ادبیات
ساحمنه کچیردک کیزلی کوزد لکلرینی میدان
چیقارمق و یازی لسانمزه برموددل ورهبر اولمقده
قالمایاجق ، ادبی ذوقمز اوزرندده ائی تأثیرلر
وجودده کتیردجک در . حقیقی تیاترو شعری
بزم بعضی مشهور پیهسلریمزده اولدیغی کیچی
کوزد لکی قایا بر طنطنه ایله تفصیل و تشهیر اتمز،
اونی بالعکس وقعنهک ایچنه داغیتیر ، کومهر
و شعر خفیف بر روزگار ، کلدیکی بر بلالی اولمایان
رفیق بر قوقو کیچی دولاشیر .

شعری داهادر نلرده دوغریدن دوغری یه
حیاتک ایچنده آریان ، شکله داهای متواضع ،